

Jön a tatár!

I. Fejezet

Gyermekkorom kedvenc emléke fűződik nagyapámhoz, Nagygyura Tímár Mátyáshoz. Mikor a morzsolás következett, és leült a morzsolószékre, mi kéttucatnyi unoka megszálltuk a kemence környékét, és némán vártuk a mesezsilip megnyitását:

...A régi Endrőd, akkor még „Kapolnas”-nak nevezték kicsi templomkája után, a Körös közelében volt, közelebb Szarvashalomhoz. Hatalmas területű nádas borította a Körös kanyargó medrét. A magasabb részen volt a „telep.” Paticanyagú agyagból és szalmából kevert sár volt a házak fala. A telepen „látófa” létesített kapcsolatot a telep és a legelők között.

1241 tavasza volt. A Körös melletti legelőkön a fű szépen sarjadt már. A télen lefogyott, megsoványodott marhák a tavalyról maradt szénaszálakat felcserélve már a friss fűből haraphattak. A telep tűzhelyéről füst gomolygott a tiszta égre.

A férfiak lóháton a gulya és a nyájak körül őrködtek. Többen a nádast figyelték, ahonnét éjszakánként farkasok törtek a pihenő állatokra. Egy fiatal üszőt alaposan meg is martak. Most azt forgatják a tűzhely nyársrúdján.

Az asszonyok és a telep őrzésével otthon maradtak közül egy legény, Péter komótosan fellépdelt a látófára, hogy a pásztorok állását kémlelje. Mindent rendben talált. Éppen lekászálódni készült, amikor északnyugat felől vágatató lovascsapatot pillantott meg. Mire az állandó figyelés, meg- megállás közben leért a magas fa hágcsóján, már tisztán látta a közeledőket, akik kék - fehér csíkos lobogóval egyenesen a telep fele tartottak. Túr irányából érkeztek. Péter kiáltására valami tíz asszonyféle, meg három legény került elő a szállások és a nyársaló irányából. Utolsónak egy öreg sánta férfi is előbiceget a tűzhöz legközelebbi kalyibából. Eddigre a jövevények is már négy- öt nyíllövésre közelítették meg a telepet. Most már tisztán látszott, hogy katonák.

Béla Úr véres kardját hozták, magasra feltartva mutogatták. A gőzölgő testű, habos lovak párát fújtak orrlyukaikon. Meg sem álltak, csak kocogóra csendesítették vedlőszőrű paripáikat, és torkukszakadtából ordították a báméskodók felé:

- Rákushoz! Fegyverükke! Támadu tatáru!

Azután a sarkantyúba kapott lovaikkal vágóban kanyarodtak nyugatnak, Szarvashalom irányába.

Péter újólá felkúszott a látófára, de már sietve, macskaügyességgel, és már a legfelső ágra felfüggesztette a dobot, és pogányul püfölni kezdte egy bunkós végű csontverővel, melynek gömbje bőrrel volt bevonva. A dob tompa puffogása riasztóan hatott. Hamarosan lovasok indultak meg a gulyák és a nyájak irányából. A lóról szállva a látófához igyekeztek, ahol a Péterrel beszélgető sánta Egyed és a három legény körül az asszonyok, gyerekek valóságos csődületet alkottak.

Kurta idejű tanácskozást kezdtek.

Péter elmondta a látottakat, hallottakat, aztán a telep közepén felállított nyársalónál falatozni kezdtek a sült üsző húsából.

Egyed rendelkezett:

-Tarcsu, Kászon, Edömér, Vojta, Kete, Mart, Bénye, Turul, Árpú...- hosszasan mustrálgatta az ott lévőket, s kevés fontolgatás után buggyant ki szájából a tizedik név: - Tárkony. Aztán megbolydult a telep. Készülődés kezdődött.

Még alaposan fenn volt a nap Szarvas-domb felett, mikor tarsolyosan, fegyverzettel, útravalóval felbattyúzva a tíz levente, öleléssel búcsúzott a maradóktól. Mind lovon voltak, felsorakoztak Kászon után, kantárt leeresztve, süvegükkel visszatekintve, kiröppenő nyílként indultak északnak Túr irányába.

-Ne erüsszétek az ürdüg fajának ez földre jöttit! -visított utánuk kétségbeesett hangon egy kevés fogú, vékony asszony. Négyen is felkapaszkodtak a látófára, hogy messzebb kíséressék szemükkel a hadbavonulókat. Még kétszer kell a napnak kelnie, mire Rákos mezejére érkeznek.

* * *

A tizenkét paticsházból álló telepen nyugtalanabb lett az élet. A gulyát és a nyáját a Körös náddal kákával, gyékénnyel, sással felvert járáshoz közelebb terelték. Időnként közülük két - három pásztor messzire elnyargalt, Túrig is nem egyszer elfutottak, hogy hátha hírt hozhatnak. Onnan jött a krónika, hogy a hat újjú táltos král seregi és társzekerei már a Tisza felé járnak. - Az is hírlett, hogy - csata volt, ravusz kunok a tatáruk cimbrái.

Aztán hetekre csend lett. A látófa mindezek dacára sűrűn szolgált. Hullámokban, egymást követve pásztorok jöttek a Tisza felső vidékéről, nyáját, gulyát terelgetve, menekülve a betört tatárok elől biztonságosabb tájakra.

Szent György hava második felében hazavergődött mellén üszkös sebbel Mart vitéz. Forró láz és gonosz hideg gyötörte. Félig értelmetlenül beszélt, lázálomban mondta el, hogy a sárga bőrű, ferde szemű tatárok milyen kegyetlenkedést vittek

véghez a lobogó társzekerek fényénél a csapdába esett hadakon. Hiába próbálkozott vele más-más főzetekkel a telep legöregebb asszonya, Mart vitéz meghalt.

A domb alatti temetőbe vitték, ahol már pár százan nyugodtak az elődök közül. Úgy, a harcból hozott véres ruhában fektették a sírba. Az öreg, sánta Egyed pogányosan Szent László pénzét tette a halott üveges szemére és Csaba, Bendegúz, Álmos és Árpád vezér segítségét kérte részére az odaáti útjához.